

Filosofie / Filosofování a diletování

Důležitost filosofie a obecného základního, tj. počátečního filosofického vzdělání co nejširších vrstev nespočívá – na rozdíl od věd, které především podávají výsledky, rezultáty – v řešení problémů, jejichž cílem by bylo problémy odstranit, zlikvidovat, nýbrž v jakémisi očištění terénu, na kterém může mít jakékoli řešení alespoň nějakou, třeba malou šanci na úspěch. Ve filosofii neexistuje a nikdy nebude existovat obecný, univerzální konsenzus s určitým řešením, ale vždycky se postupně vytváří jistý konsenzus, pokud jde o to, co jistě za řešení nebude možno považovat. Takovýto negativní konsenzus ovšem předpokládá poměrně vysokou vzdělanost jednak v tradiční filosofii, jednak dobrou znalost současného stavu filosofického myšlení. Filosofického diletanta snadno rozpoznáme podle toho, jak se o určitých tématech a otázkách vyjadřuje, pokud ovšem sami nejsme filosofickými diletanty; a může to být třeba i geniální myslitel nebo alespoň může mít řadu geniálních myšlenek. Pro neznalce naproti tomu není ovšem diletantismus ve filosofii snadno k rozeznání, protože každý lepší „opravdový“ filosof si dává záležet na tom, aby nejen způsob jeho vyjadřování, ale zejména způsob jeho myšlení byl zvláštní, jedinečný, aby nesl jeho osobní pečeti; a to nutně znamená, že je vždycky v něčem odlišný od jiných filosofů a že se nesnaží tuto odlišnost oslabovat nebo dokonce skrývat. Proto se originální filosof může neznalci (případně „mnohoznalci“) snadno jevit jako diletant. Navíc je sama filosofie vším jiným než nějakým určitým a o určitost usilujícím věděním, které by si snášením „faktů“ a na faktech založenou argumentací vynucovalo uznání těch druhých. Filosofie je totiž především tázáním, vyvěrajícím ze schopnosti se divit. Řekl to už Aristotelés, ale je třeba to upřesnit, nemáme-li upadnout do omylu. Údiv, z něhož vyvstává filosofické tázání, není údivem naivním, nýbrž údivem trénovaným, nacvičovaným a vždy znovu programově rozvrhovaným a podnikaným. Řešení problémů není také nikdy hlavním filosofickým zájmem a cílem. Filosofie není v první řadě věděním (řeckou EISTÉMÉ), nýbrž je usilovnou cestou, na kterou se filosof dává z hlubokého vnitřního zanícení pro pravdu (v počátcích filosofie se mluvilo o moudrosti, protože „pravda“ v řečtině svými etymologickými kořeny vlastně odvádí od takového zanícení). Už prý od dob Pythagorových se stalo zvykem a tradicí nazývat ono zanícení láskou, přesněji – ve shodě s Platonovou (resp. Sókratovou) interpretací „toužebnou láskou“ či přímo „touhou“. Někteří presokratici nesdíleli toto pojetí a připravovali tak později vydělení věd z filosofie, tj. proměnu filosofických disciplín v odborné vědy. Definitivní směr tomu udal Aristotelés, víc vědec než filosof (i když i jako filosof nepochybně genius): zatímco Platón, jeho učitel, stanul už na prahu chápání filosofie jako lásky k pravdě či touhy po pravdě (tedy jako jakési FILALETHEIA), cílem Aristotelova filosofování se stalo vědění pravdy (EPISTÉMÉ TÉS ALÉTHEIAS). Zatímco pozitivní vědy hromadí tzv. poznatky, filosofovi je každý „poznatek“ inspirací k dalšímu tázání, neboť cílem jeho lásky, touhy a úsilí nejsou jednotlivé znalosti (tj. jednotlivé „pravdy“), nýbrž „pravda vcelku“, tedy Pravda. Odtud lze pochopit, že filosofie je a zůstane z podstaty věci samé „amatérská“ (amo = miluji), zatímco každé mnohovědění (POLYMATHEIA) zůstává nutně diletantské (v pejorativním smyslu).

(Písek, 021107-1.)